

ЕВОЛЮЦІЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

EVOLUTION OF DIGITALIZATION OF STATE MANAGEMENT: ON THE WAY TO EUROPEAN INTEGRATION

**Чалабісва М.Р., к.ю.н.,
науковий співробітник**

*Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України*

Угода про асоціацію з Європейським Союзом це насамперед спосіб запровадження європейських стандартів організації життя на вітчизняних теренах. Слід розуміти, що загалом Угода на 90% стосується саме економічної співпраці України та Європейського союзу. Інші 10% – регулюють питання політико-правової сфери, задля досягнення політичної інтеграції. Через очевидну нерівність співвідношення, спільнота свідомо недооцінює та ігнорує вагу та перспективи Угоди у правовій сфері.

Угода окреслює майбутні перспективи розвитку України. Але пам'ятаючи про величезний шлях еволюції державного управління, ми з впевненістю заявляємо про наявну державну політику у ключових сферах життєдіяльності суспільства, про створену сильну систему надання адміністративних послуг, про високу національну здібність забезпечувати соціальний добробут громадян та про наявну реальну конкурентоспроможність України на міжнародному ринку. І у цьому важливу роль зіграла саме цифровізація на усіх рівнях державного управління. Завдяки продуктивному минулому (поза асоціацією з Європейським союзом), ми з оптимізмом вбачаємо майбутню яскраву еволюцію за підтримки європейської спільноти.

Стаття присвячена дослідженню усього шляху цифровізації на вітчизняних теренах; водночас окреслено перспективи становлення української цифрової громади в межах асоціації з Європейським Союзом; акцентовано увагу на перевагах розвитку електронного управління; окреслено коло майбутніх проблем та ризиків на шляху до втілення загальних цілей України та ЄС.

Встановлено, що технічні можливості інформаційно-комунікаційних технологій у подальшому посилять загальну управлінську та адміністративну спроможність України, на сформованих підвалинах вже наявного досвіду та на основі принципів державного врядування та видатного досвіду держав – членів Європейського Союзу.

Виділено пріоритетні напрямки розвитку цифрових управління та територіальних громад в умовах асоціації. Окреслено коло ризиків, які можуть бути спровоковані вищезгаданим масштабним процесом.

Доведено, що вже наявний електронний порядок надання державних послуг суттєво відрізняється від усталених методів владно-бюрократичної діяльності, та ефективно підвищує роль альтернативних способів управління та соціальної організації України. Цей позитивний досвід ми можемо запропонувати європейській спільноті.

Ключові слова: діджиталізація, цифровізація, електронне державне управління, концепція «Держава у смартфоні», європейська інтеграція.

The association agreement with the European Union is primarily a way of introducing European standards for the organization of life on the domestic territory. It should be understood that, in general, 90% of the Agreement concerns economic cooperation between Ukraine and the European Union. The other 10% regulate issues of the political and legal sphere in order to achieve political integration. Due to the obvious inequality of the ratio, the community deliberately underestimates and ignores the weight and prospects of the Agreement in the legal field.

The agreement outlines future prospects for the development of Ukraine. But keeping in mind the huge path of evolution of public administration, we confidently declare the existing state policy in the key spheres of society's vital activities, the created strong system of providing administrative services, the high state ability to ensure the social welfare of citizens and the real competitiveness of Ukraine on the international market. And digitalization at all levels of state administration played an important role in this. Thanks to a productive past outside the association with the European Union, we are optimistic about the future bright evolution with the support of the European Community.

The article is dedicated to the study of the entire path of digitization and domestic terrain; at the same time, the prospects for the formation of the Ukrainian digital community within the framework of association with the European Union are outlined; emphasis is placed on the advantages of the development of electronic management; the circle of future problems and risks on the way to the realization of the common goals of Ukraine and the EU is outlined.

It has been established that the technical capabilities of information and communication technologies will further strengthen the general management and administrative capacity of Ukraine, on the basis of already existing experience and on the basis of the principles of public administration and the outstanding experience of the member states of the European Union.

The priority directions for the development of digital management and territorial communities in the conditions of the association are highlighted. The circle of risks that may be caused by the large-scale process outlined above is outlined.

It has been proven that the existing electronic procedure for the provision of public services is significantly different from the established methods of power-bureaucratic activity, and effectively increases the role of alternative methods of management and social organization of Ukraine. We can offer this positive experience to the European community.

Key words: digitization, electronic government, the concept of «State in a smartphone», European integration.

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що Україна продемонструвала повну готовність до європейської інтеграції. Отримання Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі свідчить про майбутню масштабну трансформацію країни. Крім консультативної можливості ми отримуємо доступ до фінансування (гранти, інвестиції та інше) в межах допомоги для країн, які готуються до вступу у Союз. Важливим є іміджеве зростання України на міжнародній арені, зокрема як майданчика для успішного інвестування.

Окрім яскравих перспектив, які стають доступними у межах асоціації, не слід недооцінювати власний шлях

нашої держави у сфері державного управління та цифровізації: Україна відмовилася від неактуальних методів авторитарного управління на користь європейських цінностей та демократії. Ефективна комунікація державної влади та населення стала реальною, зокрема завдяки концепції «Держава у смартфоні».

Наразі державне управління з гідністю долає усі перепони: починаючи від фундаментальної трансформації згідно до європейських стандартів до виснажуючої війни. Україна вже сьогодні країна з демократичними цінностями, та сучасним працюючим механізмом управління економічною, соціальною та правовою сферами.

Висвітлення потребують питання еволюції державного управління України з огляду на заявлені вимоги Європейського союзу.

Аналіз останніх досліджень. Нормативно-правову базу Європейського Союзу, його структуру та функції досліджували В. Є. Мармазов, І. С. Піляєв, Ю. С. Шемчушенко, І. А. Грицяк, В. Посельський, М. І. Хавронюк, М. М. Гнатівський, О. О. Ковальова, Р. А. Петров, З. Й. Опейда, Д. Е. Федорчук та інші.

Проблематику розвитку державного управління під час європейської інтеграції досліджували В. П. Горбулін, Л. В. Кравченко, С. М. Серьогін, Є. Б. Тихомирова, М. Л. Ентін, М. О. Баймуратов, О. А. Делінський, В. П. Горбулін, Л. М. Шипілова, О. С. Полторацький та інші.

Водночас здобутки України на ниві цифровізації цікавили Р. Ф. Азізова, Н. В. Варламова, С. В. Габуєва, М. П. Ільницького, О. В. Карпенка, Д. В. Кононенка, Е. В. Талапіна, Т. Я. Хабрієва та ін. Зокрема перспективи цифровізації були окреслені наступними науковцями: О. М. Вінник, В. С. Мілаш, М. М. Петровою, О. В. Шаповаловою та ін.

Але дослідження державного управління в контексті стандартів європейської інтеграції, відповідність України та її корисний для Європейського Союзу позитивний досвід – досі не висвітлювалися, що фактично не відповідає потребам не тільки теорії юридичної науки, але і практичним вимогам сьогодення.

Мета статті полягає у аналізі наявних наукових здобутків та висновків, дослідження державно-правових засад в межах європейської інтеграції. Демонстрація переваг концепції «Держава у смартфоні», яка наближує життя пересічних українців до європейських стандартів. Окреслено коло загально-правових тенденцій, та адаптації світового досвіду в Україні. Систематизація позитивного вітчизняного досвіду цифровізації, який стане взірцем для європейської спільноти.

Виклад основного матеріалу. Повага до людської гідності, демократія, свобода слова та волевиявлення, загальна рівність – основні цінності Європейського Союзу. Наразі Україна презентує відповідність європейським цінностям, завдяки наявності конституційної демократії, свободи слова та цифрового управління.

Норми права ЄС регламентують невтручання у внутрішні справи країн-членів та пропорційність розподілу повноважень у владній структурі: стороною Договору є загалом держава. Асоціація передбачає обов'язковий процес уніфікації вітчизняного законодавства згідно «*acquis communautaire*» – усієї сукупності нормативно-правових актів Європейського Союзу.

Асоціація передбачає зобов'язання у формі оперативного реагування та імплементацію усіх директив ЄС, ретельне дотримання встановлених норм та процедур.

Європейський Союз оцінює загальну здібність країни-члена практично реалізовувати норми права та європейські цінності в межах власної території, за допомогою прийнятих інституцій.

Таким чином головним пріоритетом стає розбудова громадянського суспільства, що складається з багатьох дотичних елементів: захист прав людини і громадянина, гарантування рівності, прозорість функціонування та процесу прийняття рішень органами державної влади, простота діалогу між керівною верхівкою та населенням. Мова йде про політичний консенсус, суспільну консолідацію населення, повагу і довіру до державних інститутів.

Новим жорстоким викликом на шляху розбудови демократичного суспільства стала військова агресія з боку російської федерації, яка спровокувала бурхливий ріст національної єдності, з подальшою демонстрацією усьому світу культурної ідентичності та згуртованості українського народу. Сьогодні наша батьківщина є символом мужності, боронячи свою територію та борячись за свою

свободу та незалежність, ми укріплюємо підвалини європейської демократії. Цифровізація дозволила побачити беззаперечну відповідність України рівню найуспішніших країн світу.

Демократичні цінності передбачають гарантування свободи індивіда та лобювання інтересів суспільства, а державна платформа надання адміністративних послуг та концепція електронного управління стає логічним продовженням взятого загального вектору.

Історично цей процес розпочався ще у 2014 році, коли була власне і підписана асоціація з Європейським Союзом [2]. Це рішення стало відправною крапкою на подальшому шляху розвитку та трансформації. Підписання асоціації закріпило бажання досягнути нових європейських стандартів життя для українців. Фундаментальними напрямками її є: державна допомога для кожного українця; скорочення відстані між владними органами і населенням; допомога бізнесу та зміцнення економіки. Наразі все це практично реалізує концепт «Держави у смартфоні».

Другим кроком стало фактичне сходження України на шлях цифровізації. Президент України Володимир Зеленський закріпив вищеокреслений державний пріоритет та створив Міністерство цифрової трансформації, а у 2019 році здійснив загальне обговорення майбутньої концепції «Електронної держави» [3].

Ціль існування «Держави у смартфоні» – швидке реагування на соціальні потреби, практичне вирішення цілого спектру адміністративних питань, підтримання діалогу «населення – влада». Головна мета полягає не тільки у автоматичному механізмі надання державних послуг, а у формуванні цілої різномірної системи, яка консолідує інформацію з численних реєстрів державних організацій. При цьому важливою складовою є кібернетична безпека та захист персональних даних, гарантування прав людини і громадянина навіть онлайн. Це абсолютно новий рівень європейської стандартизації життя.

Електронна держава на практиці представляє собою платформу, що складається з електронного урядування, питань забезпечення кібернетичної безпеки, гарантування електронної демократії, електронного бізнесу, суду, електронної системи охорони здоров'я, електронної освіти, електронної транспортної системи, розумних міст, повсюдного доступу до мережі Інтернет [4].

Електронне урядування – це форма державного управління, що передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій. Функція діяльності електронного урядування передбачає гарантування доступності державних послуг в електронній формі, надавати органам влади достовірні дані, які будуть використовуватися при ухваленні ефективних рішень [5, с. 58-60].

Найголовнішим аргументом популяризації діяльності «Держави у смартфоні» є антикорупційна направленість, яка є ключовою вимогою Європейського Союзу для країн-членів. Електронна форма надання послуг зменшує особистий контакт державних службовців, які надають послуги, та населення, яке за цими послугами звернулося. Таким чином, цифрова держава передбачає функціонування державної влади згідно принципів Європейського Союзу, і не тільки офлайн, але навіть онлайн.

Проаналізувавши головні функції та елементи «Держави у смартфоні», ми можемо зробити висновок, що усі вони відповідають за реалізацію та гарантування європейських цінностей. Крім того, концепція сприяє реалізації цифрових прав людини за допомогою мережі Інтернет, що актуально на європейських теренах. Таким чином Електронна держава в умовах євроінтеграції формує нові цінності через теперішні цифрові права, та пропонує власний позитивний український досвід Європі.

Державний сервіс «Дія» та одноимений додаток надає цілий спектр електронних послуг, які завжди відповідають соціальним вимогам [6]. Єдиний державний

портал відкритих даних містить важливу інформацію, яку повинні оприлюднювати владні структури [7], гарантуючи право на інформацію. Це гідна відповідь на питання відповідності нинішнього розвитку України вимогам Європейського Союзу.

Поки Європа потерпає від недоліків медичної системи (коли пацієнт не може потрапити до лікаря протягом місяця), Україна презентує дві системи: «eHealth» (eZdorovya) [8] та портал «Helsi.Me» [9]. Вони покликані продемонструвати фундаментальний пріоритет української держави – життя та здоров'я її громадян.

Демократичні цінності гарантують професійну реалізацію людини, тому поява порталу «Дія. Бізнес» є логічним державним рішенням, яке допомагає громадянам розвиватися і будувати бізнес навіть в умовах воєнного стану. Слід зазначити, що платформа зазнала значних трансформацій в умовах воєнного часу, щоб відповідати сучасним соціальним викликам, демонструючи гнучкість та ефективність державної влади [10]. Нова категорія «Пошкоджене житло» наразі збирає інформацію про зруйноване та пошкоджене житло, щоб у майбутньому компенсувати усі руйнування, спричинені збройною агресією росії. Окрім цього, через платформу населення отримує соціальну допомогу, та має можливість дивитися українське телебачення та слухати радіо [11]. Люди можуть оперативно слідкувати за владними рішеннями, та брати участь у їх прийнятті (опитування).

Найголовнішою небезпекою цієї концепції є можлива відсутність енергетичних ресурсів – електричної енергії та зв'язку. Оскільки росія активно атакує об'єкти енергетичної інфраструктури, намагаючись залишити населення без елементарного. Крім того у зоні ризику є кібернетичний простір, через який здійснюється дезінформація з метою розхитування національної єдності.

Загалом українська концепція Електронної держави це соціальний проект, який є символом європейської країни майбутнього. Інноваційні механізми державного управління відповідають вимогам Європейського Союзу та демонструють сучасний погляд на права людини і громадянина.

Зважаю, що еволюція української Електронної держави відповідає принципам Європейського Союзу з урахуванням особливостей перехідного етапу асоціації та активної фази війни проти росії.

Таким чином Україна на сьогодні має наступні проміжні результати цифровізації на шляху до європейської інтеграції:

- ефективне надання державних послуг, завдяки реалізації концепції «Держава у смартфоні», що представляє собою високоефективний програмний продукт (онлайн платформа), метою функціонування якого є пряма взаємодія державних органів та населення [1];

- зниження загального рівня корупції завдяки суттєвому зменшенню очного спілкування населення з державними службовцями;

- підвищення кваліфікаційно-освітнього рівня державних службовців;

- децентралізація та гнучкість порядку прийняття рішень на усіх рівнях державних структур.

Значні успіхи у адміністративному секторі завдячують продуктивному тандему децентралізації та цифровізації, що трансформували сектор державного управління.

Висновки. Асоціація з Європейським Союзом – це крок у напрямку трансформації державного управління. Крім цього, вона гарантує нові соціальні стандарти на вітчизняних теренах.

Концепція «Держава у смартфоні» та загальна цифровізація державного управління активно демонструє перехід від застарілих бюрократичних методів владної організації на користь автократично-демократичного стилю керування.

Досягнуті результати (навіть у перехідному періоді) дають змогу зробити висновок про значну ефективність змін: простий механізм надання адміністративних послуг, відкритість функціонування державних органів влади (прозорість прийняття ними рішень), автоматизація процесів державного сектору, та забезпечення доступної комунікації між населенням та владними структурами.

Асоціація з Європейським Союзом насамперед передбачає гарантування демократичних цінностей, та фактичне слугування потребам суспільства. Українська цифровізація вже успішно реалізує вищезазначені пріоритети. Водночас, вона провокує перехід традиційних прав людини у новий вимір онлайн. Цифрові права людини – це перенесення фундаментальних та усім знайомих цінностей у мережевий простір.

Загалом, зважаючи на досягнуті успіхи, є необхідною актуалізація нормативно-правових актів з огляду на європейську інтеграцію, яка передбачає уніфікацію норм, урахування правових позицій Європейського суду з прав людини та імплементацію позитивного досвіду у сфері державного управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. «Дія». Державні послуги онлайн Офіційний веб-сайт. URL : <https://diia.gov.ua/>
2. Про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
3. «Держава у смартфоні» : Зеленський зібрав експертів і намітив план. Українська правда. 2019. 13 черв. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/06/13/7217993>
4. Про затвердження плану роботи Міністерства цифрової трансформації України на 2020 рік. URL: <https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/ ministry.pdf>
5. Інформаційно-комунікативна діяльність органів публічної влади : монографія / В. С. Куйбіда, О. В. Карпенко, О. В. Рижченко ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, О. В. Карпенка. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 358 с.
6. «Дія». Державні послуги онлайн Офіційний веб-сайт. URL : <https://diia.gov.ua/>
7. Єдиний державний веб-портал відкритих даних. Офіційний веб-сайт. URL : <https://data.gov.ua/>
8. «eHealth» (eZdorovya). Офіційний веб-сайт. URL : <https://ehealth.gov.ua/>
9. «Helsi. Me». Офіційний веб-сайт. URL : <https://helsi.me/about>
10. «Дія. Бізнес». Офіційний веб-сайт. URL : <https://business.diia.gov.ua/>
11. Проект Закону про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації: від 24.03.2022 р. № 7198. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39283>